

In memoriam

ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ

Замість рубрики «Ювілеї» матеріали про відомого українського вченого, багатолітнього співробітника, в минулому вченого секретаря Інституту народознавства НАН України Корнелія Михайловича Кутельмаха, змушені були переміститися до меморіального розділу «НЗ». Шановний, авторитетний народознавець не дожив до свого 70-ліття три місяці: його не стало в один з останніх липневих днів 2011 року. Незагоєною раною ця втрата залишиться не лише для родини, але й для різних середовищ української етнологічної науки, а також фольклористів, етнопсихологів, джерелознавців, мистецтвознавців, істориків. Таким широким був діапазон професійних зацікавлень ученого, таким же ж був і резонанс від його нечисленних, але глибоко осмислених і фундаментальних у висновках публікацій.

Народився Корнелій Кутельмах 1 листопада 1941 р. у містечку Старий Самбір Львівської області. Дитячі враження, неповторна атмосфера батьківського дому наклали вагомий відбиток на усвідомлення себе і свого місця у світі. Корнелій зазначав, що завдяки старанням батька (був за фахом кравцем, «обшивав» довколишні села) родина жила відносно забезпечено, був не лише хліб, а й до хліба. Життєвий приклад батька став для Корнелія своєрідним етичним камертоном, до якого намагався дослуховуватися усе життя. Мати, Марія, маючи під опікою шестеро дітей, відзначалася енергійним і веселим характером, уміла з гумором сприймати виклики долі.

В 1960 р. Корнелій закінчив Самбірське педагогічне училище і отримав роботу вчителя початкових класів та вчителя історії у Міжгірському районі Закарпатської області. Вибір професії не був спонтанний, визначався не так міркуваннями доцільності, як інтуїтивним усвідомленням свого покликання. П'ять років вчителювання в глухих, тоді майже «відрізаних від цивілізації» закарпатських селах, він згодом згадував з особливим теплом.

Паралельно із вчителюванням розкривалася його пристрасть до літератури, спроби висловити глибину й насиченість почуттів у віршованому слові. Літературні уподобання врешті взяли гору: з 1965 р. Корнелій Кутельмах перейшов на роботу до редакції старосамбірської газети «Радянське Прикарпаття». Перебування в батьківському домі та й децю кращі матеріальні обставини дали змогу продовжити навчання. З 1965 по 1970 рр. Корнелій навчався на історичному факультеті Ужгородського університету. Там же продовжував свої літературні спроби: пи-

сав поезію, зібрав величезну бібліотеку тогочасних українських поетів, нав'язав контакти із ужгородськими літераторами, серед яких найбільше цінував поета Петра Скунця. Продовжуючи навчання у заочній формі, працював заввідділом листів і масової роботи газети «Радянське Прикарпаття», за 1965—1972 рр. опублікував понад 50 статей, заміток, замальовок із життя краю.

Після закінчення університету не одразу віднайшов свою професійну дорогу: продовжував працювати у пресі й на районному радіо. В 1972 р. перейшов на роботу до Львівської обласної організації «Товариства охорони пам'яток історії та культури». У грудні 1977 р. доля привела його у стіни Музею етнографії та художнього промислу, із яким Корнелій Кутельмах пов'язав понад 30 наступних років діяльності. Спочатку він працював молодшим науковим співробітником сектору звичаїв та обрядів, а з 1980 р. був призначений вченим секретарем музею, з 1982 р. вченим секретарем Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського, очолюваного в той час Юрієм Гошком. В той час колектив Львівського відділення видав справді етапні етнографічні праці, до яких доклався і Корнелій Кутельмах. Окрім функцій вченого секретаря, він активно провадив наукові дослідження, зосередившись на вивченні календарної обрядовості українців, прискіпливо вивчав світову й українську етнографічну науку, чимало публікувався у фаховій періодиці.

Після здобуття Україною незалежності, коли з'явилася можливість змінити статус Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського на статус самостійного інституту, Корнелій активно підтримав і просував цю ідею. Завдяки старанням колективу, особистій позиції директора Степана Павлюка та вченого секретаря Корнелія Кутельмаха в 1992 р. Львівське відділення перетворилося на Інститут народознавства НАН України, з чіткою структурою і розробленою концепцією наукових досліджень. Нові можливості етнографічних досліджень для колективу Інсти-

туту відкрилися в рамках реалізації загальнодержавної програми збереження й вивчення матеріальної й духовної культури Полісся, опаленого Чорнобильською катастрофою. Експедиції Інституту народознавства в Чорнобильську зону стали, без перебільшення, новим етапом українських етнографічних і мистецтвознавчих студій, вченим вдалося зібрати величезний і унікальний польовий матеріал. Корнелій Кутельмах був учасником чорнобильських експедицій з 1993 по 1998 рр., а в 1995—1996 рр. їх керівником. Матеріали, записані К. Кутельмахом на чорнобильському Поліссі, стали основою етапних публікацій вченого, дозволили по-новому висвітлити окремі питання календарної обрядовості українців, питання взаємозв'язку прадавніх дохристиянських та християнських вірувань, обрядів, звичаїв. Також чорнобильська трагедія, відчута й пережита серцем, розкрилася у циклі віршів «Пастелі Полісся», написаних в 1995—1998 рр. (опубліковані в поетичній збірці «Чотири ступені любові». — Львів, 1998).

Від 2001 р. він працював старшим науковим співробітником відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України, передаючи свій досвід і знання молодшим колегам. Вимогливий і принциповий до себе, був таким і до інших, тому нелегко доводилося з ним молодим аспірантам, від яких вимагав досконалого знання джерел, дотримання принципів наукової етики. Але попри досить різкі безкомпромісні судження чи оцінки, мав справжній авторитет серед колег-фахівців. В цей період К. Кутельмах також почав реалізовувати одну із давніх своїх мрій — підготувати і видати наукове дослідження про історію й культуру його рідної Старосамбірщини. Знайшов у цьому питанні чимало однодумців земляків і колег, спільними зусиллями яких було організовано кілька експедицій. На основі зібраних матеріалів вдалося видати кілька випусків альманаха «Старосамбірщина», присвяченого питанням культури й мистецтва цього регіону. Проте масштабна двотомна праця, ідейним натхненником якої був Корнелій Кутельмах ще чекає на публікацію...

Редакційна Колегія